

Utdrag ur

GAMMELGARN KYRKA GOTLANDVÅRD- OCH UNDERHÅLLSPLAN 2009

Ansvariga för vård- och underhållsplanen

Inför upprättandet av denna vård- och underhållsplan för Gammelgarn kyrka har kyrkan och kyrkogården besiktigats av undertecknad.

Ansvariga för vård- och underhållsplanens olika delar anges här nedan.

(Namn inom parentes anger dock att i planen endast använts där angivet besiktningsprotokoll eller åtgärdsprogram, upprättat av resp. namngiven konsult.)

Kyrkobyggnad	Arkitekt Jan Utas
Elinstallationer och åskskydd	(Elingenjör Peter Ström)
Kyrkogårdsmur	Arkitekt Jan Utas
Kyrkogård	Arkitekt Jan Utas
Växtlighet på kyrkogården	Antikvarie Eva Selin
Kalkmålningar	Ej utsedd
Stenarbeten	Ej utsedd
Inventarier av trä	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av metall	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av sten	Antikvarie Rebecka Svensson
Textilier	(Textilkonsultfirma Lotine)
Kyrkklocka/-or	(Ing. Ingvar Rohr)
Övriga inventarier	Antikvarie Rebecka Svensson

Källförteckning

Otryckta källor

Handlingar i Gotlands fornsals arkiv, Visby

Handlingar i Riksantikvarieämbetets arkiv, Stockholm.

Inventering av inventarierna i Gammelgarn kyrka 2001-03, utförd av Birgitta Lerberg m.fl.

Inventering av Gammelgarn kyrkogård, utförd 1996 av antikvarie Torsten Gislestam, Gotlands fornsal.

Program för utvändiga reparationsarbeten på Gammelgarn kyrka, upprättat 1988 av arkitekt Jan Utas, Visby.

Program för utvändiga reparationsarbeten på Gammelgarn kyrka, upprättat 1998 av arkitekt Jan Utas, Visby.

Tryckta källor

Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989:II, Linköpings och Visby stift, 1990.

Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.

Rohr, I., Gotlands kyrkklockor och ringningsseder, 1985.

Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.

Sveriges Kyrkor, Gotland volym IV:5, 1963.

Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.

Utas, J., Om gotländska valv: examensarbete i arkitekturens teori och historia Chalmers tekniska högskola, 1971.

Händelselista

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1052	Byggnadsår enligt Strelow.	Strelow
s 1100-tal	Kastalen uppfördes.	GK, SvK
Romansk tid	En romansk kyrka uppfördes, av vilken långhuset ingår i det nuvarande "tornet". Vidare är nuvarande korportalen återanvänd från denna kyrka (SvK anger tillkomsttiden till "1200-talets andra fjärdedel").	GK, SvK
t 1200-tal	Gravsten över "Ungaganes husfru" i Anga .	SvK
o 1250	Dopfuntsfoten (SvK anger "från 1200-talets förra hälft").	GK, SvK
1300-1350	Koret, långhuset och sakristian byggdes, varav långhusets S portal tillskrivs anonymmästaren "Egypticus" (SvK anger byggnadstiden till "1300-talets andra fjärdedel" och långhusportalen tillskrivs "Fabulator").	GK, SvK
1300-tal	Altarskåpet, dopfunts cuppa (SvK anger tillkomsttiden för Dopfuntscuppan till "omkr. 1375").	GK, SvK
Medeltid	Kyrkan svårt skadad av brand, kolonnen i långhuset kringmurad.	SvK
o 1450	Muralmålningar i långhuset av "Passionsmästaren".	GK, SvK
t 1500-tal	Ristning av skepp på tornkammarens N mur.	SvK
s 1600-tal	Predikstolen, utförd av snickarmästare Jochim Sterling, Visby (SvK anger "omkr. 1680"). Altarskranket.	GK, SvK
1700	Långhustaket sänktes till dåvarande kortaketets nivå och belades med tegel.	SvK
1728	Kordörren tillverkades.	SvK
o. 1750	Användes tornrummet som sockenmagasin.	GF
1752	Kortaket sänktes och belades med tegel, dock behölls gaveln till sin ursprungliga höjd, prydd av en spira.	SvK
1754	Kyrkklockan göts av Gerhard Meyer, Stockholm.	GKR
1755	Takryttaren över "tornet" tillkom, varvid murarna höjdes. Byggmästare Johan Suderby i Gothem. Årtal på remstycke i takryttaren.	GK SvK GF, Inskr.
1757	Nummertavla av Johan Hernell, Visby.	SvK
	Kyrkklockan göts av Gerhard Meyer, Stockholm (GKR uppger att klockan göts 1754).	SvK; GKR

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1760	Altarskranket och predikstolen målades av Magnus Möller.	SvK
1768	Bänkinredningen i långhuset samt korbänken och väggen mot ringkammaren målades av Magnus Möller, Visby.	GK, SvK, Inskr.
1784	Dörren i långhusportalen tillverkades.	SvK
1793	Korgaveln sänktes till taknivå och spiran på densamma togs bort.	SvK
	Ett altare vid långhusets kolonn togs bort.	SvK
	Dopfunten flyttades till koret.	SvK
	Dekormålades troligen interiören – valvribborna, kvadermålning.	GF, Inskr.
1700-tal	Bänkinredningen.	GK
	Muralmålningarna kalkades över.	SvK
	Trol. brand i kyrkan (kanske i samband med ryssarnas strandhugg 1717).	GF
1802	Stenmur runt kyrkogården.	SvK
1810	Årtal på tornportalens Ö sida ”MDCCCX”.	GF, Inskr.
1824	Delar av bänkinredningen tillverkades och målades av Anders Torssén, Visby.	SvK
1828	Timglas.	SvK
1831	Inskription på V väggen som omtalar en ljuskronas tillkomst.	GF
1864	Altarskåpet målades och kompletterades med nya figurer, samt försågs med ny predella.	SvK
1850	Årtal på tornportalens Ö sida.	GF, Inskr.
1868	Årtal på spirstockens fot.	GF, Inskr.
1895	Läktare byggdes i långhusets V del, och ett orgelmelodium inköptes.	SvK
1928	Kyrkogården utvidgades.	SvK
1937	Kastalen restaurerades (betongavtäckning).	SvK
1948	Kastalen fogströks.	SvK
1956-58	Restaurering efter förslag av arkitekterna Erik Fant, Stockholm, och Olle Karth, Visby: Kortakets tegel byttes mot falar. Konservering av långhusportalens stensulpturer (stenhuggare Henry Karlsson, Slite). Rekonstruktion av mittposter etc. i kor- och långhusfönstren. Utbyte av den brandskadade kolonnen med tillhörande bas och kapital i långhuset. Läktaren revs och orgeln placerades på ett podium i långhusets NV hörn. Kyrkorummets väggar och valv rengjordes och vitkalkades, muralmålningarna togs fram och	GK, SvK

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1956-58	konserverades (konstnär Erik Olsson, Sanda). Bänkinredningen kompletterades och ett bänkkvarter framför kolonnen avlägsnades. Altarskrankets 1700-talsfärgsättning togs fram. Korets trägolv höjdes 10 cm och belades med kalksten. Altarskåpet renoverades. Elvärme installerades. Nytt trägolv i sakristian.	SvK
1965	Ny orgel av John Grönvall orgelbyggeri, Lilla Edet.	ISO
1991	Utvändiga reparationsarbeten efter förslag av arkitekt Jan Utas, Visby, entreprenör Byggnadshyttan: Reparation av yttertak och takryttare, foglagning av fasaderna samt byte av stenomfattningar kring fönstren.	GF
1997	Armaturer i koret.	GF
2000-01	Invändig restaurering efter förslag av arkitekt Jan Utas, Visby, entreprenör Byggnadshyttan: Väggar och valv rengjordes, putsades – målningarna konserverades och 1700-talsmålningarna togs fram och rekonstruerades. Golvet i tornrummet nygjordes och trägolvet i långhuset slipades och oljades. Fasta inventarier och träföremål samt dopfunten konserverades, ljuskronorna m.fl. metallföremål restaurerades. Kor, långhus- och tornportalerna tätades mot drag och regnvatten liksom fönstren i kor och långhus. En skärmvägg sattes upp i tornrummet.	GF
2003	Mindre brand i kyrkorummet som brände hål i trägolvet i långhuset, 3 st. gravstenar konserverades av Stenkultur i Stockholm AB.	GF ATA
2004	Nytt högtalarsystem.	GF
2006	Kastalens övre delar samt yttertak och bjälklag rekonstruerades, entreprenör Byggnadshyttan.	GF

Förkortningar:

ATA	Riksantikvarieämbetets arkiv, Stockholm (24/10 2007)
GF	Gotlands fornsals arkiv
GK	Lagerlöf, E., och Svahnström, G., Gotlands kyrkor. En vägledning, 1991.
GKM	Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.
GKR	Rohr, I., Gotlands Kyrkklockor och Ringningsseder, 1985.
GKS	Svahnström, G., och Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.
ISO	Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989: II, Linköping och Visby stift, 1990.
Inskr.	inskrift i kyrkan
kh	kyrkoherde
Muntl.	muntlig uppgift från församlingen
o.	omkring
s.	sent
SHM	Statens Historiska Museum

Strelow
SvK
t.

Strelow H. Nilssøn, Cronica Guthilandorum, 1633.
Sveriges Kyrkor, Gotland bd IV:5, 1964.
tidigt